

Oplæg mhp. lovforslag om chikane

af Rasmus Palbo Nielsen, 2010

1: Chikane til juridisk genovervejelse

2: Forsøg på en definition af "chikane"

Chikane til juridisk genovervejelse

I den følgende argumentation skelnes ikke mellem "chikane" og "mobning", idet de to udtryk her anses for at være ensbetydende: "mobning" opfattes altså her blot som en populær betegnelse for "chikane", eller "chikane" som en faglig betegnelse for "mobning". Desuagtet det følgende tilsigter at argumentere for en øvre afgrænsning af strafferammen med udgangspunkt i den meget alvorlige karakter chikane i de groveste tilfælde kan have, anerkendes det imidlertid at chikane eller "mobning" naturligvis kan forekomme i mere eller mindre alvorlig grad, og at det selvfølgelig ikke er alle tilfælde som bør påkalde sig den strengest mulige sanktion. Blot påtænkes det at anskueliggøre rationale for en ganske høj fastsættelse af en øvre strafferamme for hvad i særligt grove tilfælde kan være en ganske alvorlig forbrydelse.

Chikane vides typisk at kunne have psykologiske konsekvenser for offeret i form af hvad der populært er kendt som "granatchock", og i svære tilfælde evt. hallucinationer oa. alvorlige, invaliderende psykiske forstyrrelser, såvel som mulige fysiske effekter af stress, såsom f.eks. mavesår, kræft, etc. Alene af den grund bør chikane ikke bagatelliseres, men betragtes på linje med anden form for vold af særlig grov, potentielt invaliderende, karakter. Dette faktum er muligvis ikke så almindelig kendt, og vil ikke blive videre inddraget i den her fremførte argumentation. Dog, i sammenhæng med den juridisk orienterede argumentation, mener jeg at det i det mindste bør nævnes.

Derimod vil jeg knytte an til det andet, alment kendte, faktum, at chikane kan få direkte dødeligt udfald. For der er vel næppe nogen som oprigtigt kan hævde sig uvidende om det faktum at chikane med en vis regelmæssighed har som konsekvens at den chikanerede begår selvmord. Folk som udsætter en person for chikane kan derfor heller ikke oprigtigt hævde at de ikke udmærket er klare over at deres måde at behandle den pågældende person på reelt bringer den pågældende person i livsfare.

Endvidere ses, i forbindelse med chikane, med en vis regelmæssighed også eksempler på eksplicit eller implicit udtrykte opfordringer eller tilskyndelser møntet på tredjeperson om at slå offeret ihjel (hvilket naturligvis allerede efter eksisterende lovgivning er strafbart), eller eksplicit eller implicit udtrykte opfordringer eller tilskyndelser til offeret om at slå sig selv ihjel. At sådanne opfordringer eller tilskyndelser ikke forekommer i alle tilfælde bør ikke ses som udtryk for at chikanen ikke kan have et sådant motiv; men bør blot anses som udtryk for at de som udøver chikanen er kloge nok til ikke at give udtryk for det.

Da chikane implicit indebærer en risiko for at offeret begår selvmord, hvilket de som udøver chikanen som før nævnt ikke oprigtigt kan hævde sig uvidende om, og eftersom chikanen aktivt akkumulerer denne risiko ved, uanset om det understøttes af opfordringer eller tilskyndelser hertil, eller ej, implicit at motivere offeret til at begå selvmord, må det altså anses for at være et element af rationalet bag chikanen, at det tilsiger at bringe offeret i livsfare.

Det forhold at chikane givetvis ikke resulterer i selvmord hver gang rokker ikke ved sagens alvor:

I den henseende svarer det til at en gruppe personer leger en slags russisk roulette, hvor de på skift snurrer tromlen og retter revolveren mod chikanere-offeret: Selvom det i hvert enkelt tilfælde er overvejende sandsynligt at revolveren klikker, bør ethvert fornuftigt menneske jo kunne sige sig selv, at sandsynligheden for at "løjerne" får dødelig udgang stiger proportionalt med antallet af gange de gør det, og at hvis de bare bliver ved længe nok så bliver offeret jo nok slået ihjel før eller siden.

Hvis nogen legede den slags russisk roulette med en anden persons liv som indsats, ville man jo heller ikke acceptere det som et gyldigt forsvar at der hver enkelt gang de trykkede revolveren af mod den pågældende "jo ikke var særlig stor sandsynlighed for at den gik af": De som deltog vidste at der var et skarpt skud i tromlen og at risikoen for at offeret ville dø af det de foretog sig blev større jo flere gange de gjorde det.

At risikoen i hver enkelt instans af chikane så eventuelt er noget mindre end $1/6$ er for så vidt irrelevant: Havde en gruppe personer udsat en anden person for den netop beskrevne form for russisk roulette med en revolver som havde ikke 6 men f.eks. 100 eller 1000 patron-kamre i tromlen, ville det næppe rokke ved alvoren af det de foretog sig: Sagen er at desuagtet antallet af kamre var der stadigvæk et skarpt skud i tromlen, hvilket de som deltog udmærket var klare over.

Det forhold at det givetvis ikke er hver enkelt instans af chikane som i sig selv er dødbringende gør heller ikke nogen forskel:

I den henseende svarer det til at man - snarere end at rette en revolver med et skarpt skud som ville være øjeblikkeligt dødbringende - istedet f.eks. gentagne gange udsatte offeret for en stærk dosis af radioaktiv stråling; f.eks. ved at placere radioaktivt materiale i dennes umiddelbare nærhed: Hver enkelt gang man gjorde det ville det heller ikke i sig selv være hverken nødvendigvis eller øjeblikkeligt dødbringende; men hvis man således opretholdt en tilstand af mere eller mindre konstant radioaktiv bestråling ville den akkumulerede effekt efterhånden resultere i hvad man populært kalder strålesyge, med de virkninger i form af blodkræft, etc, som offeret på sigt ville dø af.

Hvis nogen tog livet af et andet menneske ved at bruge den metode ville man jo heller ikke acceptere det som et gyldigt forsvar at hver portion radioaktive materiale "jo ikke var hverken øjeblikkeligt eller i sig selv dødbringende": De som var med til det vidste at hver portion radioaktivt materiale var med til at nedbryde offeret,

og at det de foretog sig, hvis de blev ved længe nok, med tiden ville resultere i offerets død.

Endvidere er det forhold; at de som deltog i chikane, mens det stod på, bare synes det var sjov og ikke tænkte over at deres handling på sigt kunne eller ville slå offeret ihjel, heller ikke et gyldigt forsvar:

Hvis en gruppe personer havde deltaget i før-nævnte form for russisk roulette med en anden persons liv som indsats, ville man jo heller ikke acceptere det som et gyldigt forsvar; at de "gjorde det for sjov" og "ikke lige tænkte over risikoen" for at revolveren kunne gå af.

Og endelig er det forhold at den direkte fysiske årsag til det eventuelle dødsfald, for så vidt der er tale om selvmord, ikke formidles af gerningsmændene direkte, men derimod er overladt til offeret selv, heller ikke et gyldigt forsvar:

Hvis en gruppe personer afskærer et andet menneske fra alle andre valgmuligheder end at gå i døden, som det eneste alternativ til hvad der retteligt må betegnes som tortur, kan man jo næppe betegne det som et reelt "valg" idetheletaget:

Såsom f.eks. hvis en gruppe personer havde trængt en anden person op i en krog på kanten af taget af en tyve etagers bygning, og i den situation udsatte den pågældende person for yderst pinefuld behandling; såsom f.eks. ved at blæse på vedkommende med en blæselampe, eller noget tilsvarende, og altså således derved lod den pågældende person uden anden mulighed for at undgå den smertefulde behandling end at springe i døden.

Hvis nogen på den måde havde fået en anden person til at springe ud fra taget af en tyve etagers bygning, ville man jo heller ikke acceptere det som et gyldigt forsvar, at det var pågældende person's "eget valg" at springe i døden.

Chikane bør altså logisk og juridisk set rettelig ikke tages mindre alvorligt end drabsforsøg eller medvirken til drabsforsøg. Drabsforsøg kan, så vidt jeg er informeret, efter dansk lovgivning i sig selv straffes med fængsel i op til livstid. Hvad strafferammen for tortur er ved jeg ikke, men i den udstrækning drabsmetoden består i at forvolde så stor lidelse hos offeret at denne tvinges eller nødes til at vælge døden som eneste udvej, må chikane nærmere bestemt må betegnes som forsøg på at tortere offeret til døde.

Og på tilsvarende vis: hvis en person som udsættes for chikane sætter sig til modværge, med hvilke fysiske eller psykologiske midler denne så end måtte anse det for nødvendigt, for at stoppe eller afværge hvad altså reelt er et igangværende anslag mod dennes liv, bør det tilsvarende logisk og juridisk tages i betragtning at her reelt er tale om en form for nødværge mod handlinger som reelt udsætter den pågældende ikke blot for umenneskelige lidelser men for egentlig livsfare.

Det er en af strafferets-systemets væsentlige funktioner at opretholde borgerens retsfølelse ved at give denne vished for, at det samfund, som via lovgivningen lægger betydelige begrænsninger på hans eller hendes muligheder for på egen hånd at tilfredsstille sit behov for hævn for fortrædelser begåede imod ham eller hende, så tilgængæld kan forventes på dennes vegne at retsforfølge og dømme den eller de som har begået sådanne fortrædelser mod ham eller hende. Hvis alvorlige, eventuelt ligefrem livstruende, fortrædelser mod borgeren konsekvent bagatelliseres og lades gå upåagtede og ustraffede hen, undergraves borgerens retsfølelse, og denne vil føle sig tilskyndet til at søge retfærd på egen hånd.

Dette skal dog ikke tilskynde nogen til at vælge mindre smarte løsninger i stil med hvad vi har set fra USA og andre steder, hvor elever på diverse highschools er gået amok med maskinpistoler eller lignende: Tvært imod må det anses for en ulige meget klogere taktik (for ikke at nævne, hvad det angår; også en bedre hævn) at bruge sin argumentations- og dokumentations-evne og sin sunde fornuft til at tilskynde, og se til at få gennemført, lovgivning som gør chikane strafbar efter en strafferamme som reelt svarer til det mål af lidelse og risiko for liv og helbred som denne forbrydelse påfører sine ofre.

Endnu engang bør det sluttelig nævnes at nærværende argumentation har taget udgangspunkt i at argumentere for rationalet for en ganske høj fastsættelse af en øvre strafferamme, omend det imidlertid anerkendes at chikane kan forekomme i mere eller mindre alvorlig grad, og at det naturligvis ikke er alle tilfælde som bør påkalde sig den strengest mulige sanktion. . Blot påtænkes det at anskueliggøre rationalet for en ganske høj fastsættelse af en øvre strafferamme for hvad i særligt grove tilfælde kan være en ganske alvorlig forbrydelse.

Forsøg på en definition af "chikane"

I den følgende argumentation skelnes ikke mellem "chikane" og "mobning", idet de to udtryk her anses for at være ensbetydende: "mobning" opfattes altså her blot som en populær betegnelse for "chikane", eller "chikane" som en faglig betegnelse for "mobning".

Al den stund det måtte påtænkes at inføre eller skærpe strafferetslig lovgivning om chikane, bør der gives en passende definition af begrebet "chikane", således at det ikke kan misbruges som en slags "joker-begreb" hvormed man ellers uden videre ville kunne beskylde hvemsomhelst hvis blot man kunne hævde at man følte sig generet af et eller andet.

Som et udkast til en sådan definition ville jeg foreslå følgende:

Definition:

Chikane er den praksis at opretholde en generende eller stress-betonet situation omkring en bestemt person eller gruppe af personer, hvorved samme person eller personer opfattes og behandles anderledes end andre mennesker,

med det forsætlige formål at genere den eller de pågældende.

Eksempler:

Chikane kan typisk have form af den praksis at portrættere offeret på forskellige måder:

- F.eks. ved at lave afbildninger af-, eller rygter-, historier-, vers-, etc., om offeret.

Chikane kan typisk have form af den praksis at udsætte offeret for intens opmærksomhed:

- F.eks. ved at forfølge offeret, "efterabe"-, eller direkte eller indirekte, i overdreven grad kommentere dennes udsagn, handlinger, udseende, etc.

Chikane kan typisk have form af den praksis at fastholde offeret under en særlig kategori eller forståelsesramme:

- F.eks. ved at kalde offeret ved et øgenavn, eller ved i tale og handlinger at agere som om offeret var en anden person, et dyr, en genstand, eller lignende.

Chikane kan typisk have form af den praksis at destabilisere offerets mentale og emotionelle balance:

- F.eks. ved at forstyrre offerets daglige rutiner, eller ved at fylde offerets hverdags-omgivelser med "beskeder" konstaterbare for offeret mere eller mindre eksklusivt; såsom ved brug af genstande, billeder, tekst, etc., af særlig, mere eller mindre personlig, symbolsk eller på anden måde asociativ betydning for offeret.

Chikane kan typisk have form af den praksis at forsøge at dominere offeret:

- F.eks. ved gennem tale eller handlinger at søge at kue offeret eller hævde sig overfor offeret ved hævde om f.eks. egen overlegen rang, status, popularitet, succes, etc., eller ved at forsøge at hævde en slags "ejerskab" over offeret, eller ved at søge at tvinge eller manipulere offeret på forskellige måder.

Forklaring:

"en GENERENDE ELLER STRESS-BETONET situation":

For at en given social situation kan betegnes som "chikane" må det selvfølgelig grundlæggende forudsættes at den pågældende situation overhovedet er generende eller stress-betonet for den person som anses for at være offer for chikanen. Der findes jo givetvis en form for venskabelige drillerier eller andet, som ikke er udtryk for chikane, idet parterne er indforståede med vilkårene og ikke er generede af det. Såsom f.eks. at kalde en bestemt person ved et såkaldt "øgenavn", uden at det er i nogen ond hensigt, og hvor den pågældende er indforstået med det og ikke føler sig generet af det.

"at OPRETHOLDE en generende eller stress-betonet situation":

Ved ordet "opretholde" indforstås at ikke en hvilkensomhelst enkeltstående handling kan betegnes som "chikane", desuagtet den evt. iøvrigt måtte have til hensigt at genere en anden person; men at det forudsættes at sådanne handlinger forekommer gentagne gange med en vis regelmæssighed, således at de ikke blot midlertidigt er til gene for den anden person, men tilsammen opretholder en mere vedvarende generende eller stress-betonet situation.

"hvorved samme person eller gruppe af personer

OPFATTES OG BEHANDLES ANDERLEDES end andre mennesker":

Eftersom chikane netop implicit eller eksplicit gør en bestemt person eller gruppe af personer til genstand, er dette muligvis en tautologi. Dog præciseres det her at betegnelsen "chikane" gælder enhver form for kategorisering af bestemte personer hvorved de opfattes og behandles anderledes end andre mennesker, og altså ikke udelukkende gælder kategorisering som alment anses for "negative": Det gør altså ikke nogen forskel om man kalder offeret "svin" eller om man kalder ham/hende "smukke", eller om chikanen for den sags skyld går ud på at betegne den person som gøres til genstand som "herre" eller "v.i.p" og bukke og skrabe for vedkommende når han eller hun går forbi, eller foregive at være en slags "tjener" eller "livvagt" for den pågældende; for så vidt det iøvrigt er til gene for den pågældende, og at det netop gøres med det forsætlige formål at genere den pågældende: Om chikanen udtrykkes gennem såkaldt "positivt" eller "negativt" ladede termer er uden betydning, for så vidt dets funktion og formål er at genere den anden person.

"med det FORSÆTLIGE FORMÅL at genere den eller de pågældende":

At de generende handlinger som forudsætning forsætligt tilsigter at genere den anden person er allerede impliceret i det juridiske princip om "mens rea", som under alle omstændigheder gør sig gældende i strafferetslige bestemmelser; at det populært sagt forudsættes at handlingen gøres "med vilje". Tilføjelsen er medtaget her for at undgå at måtte indføre undtagelser for sådanne "generende eller stress-betonede situationer" som måtte følge af f.eks. officiel sanktionering, såsom en straf eller en diagnose eller lignende. I den slags situationer kan man ganske vist hævde at der er tale om at "opretholde en særlig, generende eller stress-betonet, situation, hvorved en person opfattes og behandles anderledes end andre mennesker". Den slags offentlige sanktioner foretages dog imidlertid ikke med det specifikke FORMÅL at "genere" den eller de pågældende. Eller mere præcist; for så vidt en officiel sanktion mod en bestemt person eller gruppe af personer antoges at være blevet indført med netop det formål for øje at "genere" ham/hende/dem, ville der indiskutabelt være tale om misbrug af offentlige beføjelser, idet det da netop ville være at betragte som et udtryk for en form for "chikane" snarere end for kompetent forvaltning af offentlige beføjelser.

Det her anførte er hvad jeg umiddelbart ville anse for en passende definition af "chikane". Det er meget muligt at denne definition vil vise sig at have behov for at justeres eller ændres; den er ikke tænkt som en nødvendigvis endegyldig definition, men blot som et umiddelbart udkast eller forslag til en definition.